

Zárszó helyett

Kétnapos tanácskozásunkat a Magyar Tudományos Akadémia szépen megújított dísztermében rendeztük. A hely szelleme szinte parancsolta, hogy megfogadjuk Széchenyi István hozzánk is intézett szavait: „A tiszta tagadás már nem elég – itt alkotni, teremteni kell!”

Mind a konferencia előadói – tudósok, közéleti személyiségek, felelős minisztériumi tisztségviselők, az oktatás- és nevelésügy szakemberei, mind pedig a szépszámú meghívott résztvevő, zömében gyakorló pedagógus megfogadta az intelmet. Jó szellemű, alkotó légkörű, teremtő szándékú tanácskozás volt. Mindez az együttes átértékelés megnyilvánulásának is tekinthető.

Mi volt a konferencia alapvető célja?

Egyrészt: elméleti alapvetés, az ökológiai kultúra minbenlétének és alapkérdéseinek tisztázása, párbeszéd indítása a kultúra különböző területei között a környezeti nevelést szolgáló kapcsolódási pontok tudatosítása céljából.

Másrészt: a Nemzeti Alaptanterv részét képező környezetvédelem (mint önálló műveltségi terület) követelményrendszerének a megvitatása.

Az elhangzott 12 előadás és az ezt követő 34 hozzászólás alkotó módon járult hozzá a konferencia sikeréhez. Nem az okoskodás, nem a körömrágás, hanem az építő jószándék, s főleg a „hogyan csinálhatnánk jobban?” volt a jellemző megnyilatkozás.

Melyek voltak a konferencia leginkább vitatott kérdései?

1.) A legélénkebb vita az ökológia és a környezeti nevelés fogalmának értelmezése körül bontakozott ki. „Jelentősen közeledtek az álláspontok, de attól még távol vagyunk, hogy mindenben megértsük egymást” – mondotta az egyik hozzászóló. Talán az igazságot fogalmazta meg. Annyi bizonyos, hogy a roppant izgalmas, élvezetes nyelvészkedő vitában világossá vált: hány és hány értelme, jelentése van magának az ökológia szónak is, s ez már önmagában is lehetőséget teremt a más-más értelmezésre.

De ugyanúgy sokan vitatták a környezeti nevelés kifejezés használatának helyességét is. Többen bizonygatták: logikusabb volna természeti (esetleg természeti és környezeti) nevelésről beszélni, hiszen itt alapvetően a természet és az ember kapcsolatáról van szó.

Meggyőződésem, hogy e konferenciának nem lehetett feladata e vitás kérdések eldöntése. A töprengés mégsem volt hiábavaló, hisz e fogalmak árnyalt, dinamikus értelmezése, használata máris előbbre vitte az ügyet.

2.) A konferencia egyik legfőbb eredményének azt tekintem, hogy tisztázódtak a Nemzeti Alaptantervvel és a környezeti nevelés követelményrendszerével kapcsolatos legfontosabb kérdések. Világossá vált, hogy a Nemzeti Alaptanterv az alapelveket rögzítő esszé-jellegű dokumentum, amelynek alapján elkészülhet a követelményrendszer, majd végül a szabadon választható kerettanterv. Ha ezt logikailag összekeverjük, megint csak a káoszt növeljük. Ennek tisztázatlansága okozta eddig is a legtöbb bajt.

3.) Elementáris erővel fogalmazódott meg a nevelés fontossága. A nevelés, ami soha nem helyettesíthető a képzéssel. Egyöntetű volt a vélemény, hogy a képzés terén is a szellem-központúságnak kell felváltani a tananyagcentrikusságot. A nevelés elvitathatatlan, kiemelt szerepét csodás egyszerűséggel fogalmazta meg 1945. szeptemberében *Szent-Györgyi Albert* az Országos Köznevelési Tanács alakuló ülésén. Akkor elmondott máig érvényes sorait a konferencián is felidézük: „... egész embert akarunk nevelni. Adjuk meg a szellemnek, ami a szellemé és a testnek, ami a testé. Tanításunk ne üres adatokból álljon, hanem elégítse ki a gyermek természetes kíváncsiságát, tudni és érteni akarását. A lényegyet tanítsuk szépen, egyszerűen és

viágosan, mert a lényeg szép, egyszerű, világos és gyönyörűsége a szellemnek."

4.) Szorosan kapcsolódik az előbbi gondolatokhoz: az ökológiakultúra egyik sarkalatos eleme az élet varázsának elfogadtatása. Ha nem válik nyilvánvalóvá, hogy az élet megismételhetetlen, egyedi és végtelenül változatos, akkor egy csodával – a legfőbb csodák egyikével – vagyunk szegényebbek. Ennek megláttatásával, felismerésével tudunk legközebb jutni ahhoz, hogy az élet az egyik legfőbb érték, s aki pusztítására tör, az főbenjáró bünt követ el.

A rácsodálkozás megőrzött gyermeki képessége lehet a legfőbb biztosítéka annak, hogy a világot érsük és becsüljük. Ide kíváncsoznak *Selye János* professzornak az *Életünk és a stressz* című kötetéből a tanulságok könyvében közölt gondolatai. Szabadjon e veretes szép szavakat hosszabban idéznem:

„Mikor gyermekek voltunk, valamennyien ismertük a csodálatos és titokzatos dolgok ámulatát. Ha a gyerek valami újat fedez fel – egy tarka lepkét, elefántot vagy tengeri kagylót –, csillogó szemmel, roppant lelkesedéssel kiált fel: "Nézd, apu!" – és ez az az ámulat, amiről beszélek.

Gyermekkorunkban mindnyájan művészei voltunk e tiszta öröme, de az idő múlásával legtöbben – szerencsére nem mindnyájan! – elvesztettük ezt a drága talentumot. Azért vesztettük el, mert a gyermeki bámulat tárgyaival mindennap összetalálkozunk, s a megszokás mindent szürkére mázol. A napi problémák rövidlátóvá tesznek, s érzéketlenné a nagyság és a csodálatosság iránt."

5.) A nevelésről szólva még kritikusan meg kell állapítanunk, hogy a tanórán kívüli lehetőségről viszonylag kevés szó esett a konferencián. Magam is sajnálom, hogy nem világítottunk rá kellőképpen az egyes versenyek, vetélkedők, szakkörök, táborozások nyújtotta lehetőségekre, hiszen ezek személyiségformáló hatása rendkívül nagy. Egy életre szóló élményt képes adni egy-egy szakköri kirándulás, verseny, siker, feledhetetlen táborozás. Külön öröm: a *Természet- és Környezetvédő Tanárok Egyesülete* kezdeményezésére, a jövő tanévtől az 5. és 6. osztályos tanulók részére *Kaán Károly Emlékverseny* címmel országos természetismereti vetélkedőt rendezünk. Ezzel, s a „Herman Ottó”, illetve a „Kitaibel Pál” országos versenyekkel teljessé válik az ökológiai kultúrát erősítő versenyek sora az általános és középiskolákban.

6.) Jogos kritikaként merült fel, hogy a számos korábbi tanácskozás, vizsgálat, felmérés dokumentumait szociológusok még nem dolgozták fel. Kutatási eredményeiket tegyék közkinccsé – ezzel is segítve a jobb eligazodást, az életképes ötletek, javaslatok széles körű elterjesztését.

7.) A konferencián nyilvánosan is elhangzott: a két leginkább illetékes tárca – a *Művelődés és Közoktatási Minisztérium*, valamint a *Környezetvédelmi és Területfejlesztési Minisztérium* – között hamarosan aláírnak egy megállapodást, amely a környezeti nevelést közös állami feladattá nyilvánítja. Mire e sorok megjelennek – remélhetőleg – már az aláírt dokumentumot tanulmányozhatjuk. Ezzel megteremtődött egy híd a Fő utca és a Szalay utca között. De felmerült az igény egy újabb híd „felépítésére” is, ami az Arany János utcával (*Népjóléti Minisztérium*) kötné össze az előbb említett két minisztériumot.

8.) És végül: a 34. hozzászólás. Itt hadd említsem meg a felszólaló nevét is: *Victor András*, aki protokollszempontok alapján kérte, hogy utolsó hozzászóló lehessen. Felszólalásában kifejtette, hogy a környezeti nevelés és az ökológiai kultúra kérdéseivel hazánkban ma igen sok egyesület, egyesület, kör, klub foglalkozik. De ez ne jelentsen gondot! Sőt! Éppen ellenkezőleg: az a jó, ha ki-ki a saját eszközeivel, hitével, szándékával, erejével tesz valamit az ügy érdekében. Szavaival maradéktalanul egyetérték! *Veress Péter* sokat emlegetett mondásával élve: „csak a szekér menjen!”